

UNIVERSITATEA DIN CRAIOVA
FACULTATEA DE DREPT
ȘCOALA DOCTORALĂ

TEZA DE DOCTORAT
“PERSONA JURIDICĂ”
REZUMAT

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC

Prof. Univ. Dr. GHEORGHE DĂNIȘOR

DOCTORAND

BUȘOIU NICHITA-IULIAN

CRAIOVA
2016

Lucrarea „*Persoana juridică*” abordează evoluția istorică, diferitele concepții teoretice, modul de reglementare, elementele constitutive și o diversitate de alte aspecte care punctează existența și funcționarea unei instituții de bază a dreptului civil – persoana juridică, valorificând informațiile furnizate de literatura de specialitate (română și străină), jurisprudența relevantă în materie și cele mai noi reglementări juridice în vigoare. De subliniat că tema aleasă îmbracă un profund caracter pluridisciplinar, aspectele tratate fiind abordate pe tărâmul mai multor discipline juridice: drept civil, drept comercial, dreptul muncii, drept constituțional, drept administrativ, în virtutea faptului că persoanele juridice, în marea lor diversitate, ființează în diverse domenii de activitate.

În structura lucrării se regăsesc opt capitole.

Lucrarea debutează cu o scurtă **Introducere** privind evoluția teoriilor filosofice de la teoria ficțiunii la teoria realității persoanelor juridice și rolul din ce în ce mai mare pe care îl joacă diversele categorii de persoane juridice în societatea contemporană.

Prin **Capitolul I. - Considerații generale privind originea și evoluția noțiunii de „persoană juridică”** - se urmărește familiarizarea cu principalele aspecte ale instituției persoanei juridice, plecându-se de la originea și evoluția termenului, primele abordări teoretice în sensul definirii noțiunii de « persoană juridică », delimitarea acesteia în raport cu noțiunea de « persoană fizică » pentru a fixa mai bine rolul persoanei juridice în circuitul civil și nu numai. O secțiune importantă a acestui capitol introductiv este axată pe clasificarea persoanelor juridice în funcție de diferite criterii întâlnite în doctrină, fiind descrise principalele trăsături caracteristice ale diverselor tipuri de persoane juridice și modul de reglementare a acestor structuri colective, având în vedere

faptul că unele dintre ele sunt guvernate de norme aparținând altor ramuri de drept (drept constituțional, drept administrativ, drept comercial, dreptul muncii).

În **Capitolul II**, intitulat *Libertatea de asociere, fundament al constituirii persoanelor juridice*, se urmărește realizarea unui studiu complex privind principiul libertății de asociere, evoluția istorică, conturarea și afirmarea libertății de asociere în planul drepturilor fundamentale ale omului, consacrarea terminologică a „dreptului de asociere” în Constituțiile României, precum și în sursele internaționale de afirmare a libertății de asociere.

Libertatea de asociere este un principiu fundamental, profund ancorat în realitatea juridică contemporană. Cadrul normativ incident în materia libertății de asociere este constituit din dispozițiile constituționale și legislația națională, dar și din numeroasele reglementări juridice internaționale privind drepturile și libertățile fundamentale. Chiar dacă, la nivelul legii fundamentale, prerogativa persoanei juridice de a fi titularul al libertății de asociere nu este consacrată expres, trebuie subliniat că acte normative speciale specifică în mod expres faptul că libertatea de asociere aparține atât persoanelor fizice, cât și persoanelor juridice. În acest sens, propunem **de lege ferenda** o modificare normativă, respectiv recunoașterea constituțională explicită a persoanei juridice ca titulară a dreptului de asociere, ceea ce ar asigura astfel egalitatea reală și efectivă în acest domeniu pentru toate subiectele de drept, individuale și colective.

În Secțiunea 2 a acestui capitol, un alt subiect supus analizei este raportul dintre libertatea de asociere și alte drepturi și libertăți fundamentale ale omului: dreptul la demnitate, dreptul la muncă sau libertatea muncii și libera alegere a profesiei, libertatea economică, libertatea întrunirilor, libertatea sindicală, libertatea credinței, libertatea contractuală, dreptul la grevă, majoritatea fiind drepturi și libertăți care aparțin domeniului socio-economic, dar există și alte asemenea drepturi care interferează cu libera asociere. Libertatea de asociere se află în diverse categorii de relații cu alte drepturi și libertăți fundamentale,

respectiv: relația parte-întreg, relația de intercondiționare sau relația de intermediere. Spre exemplu, între demnitatea umană și libertatea de asociere se stabilește un raport de la general la particular, de la parte la întreg, așa cum este și între libertatea de asociere generală și cea sindicală. În cazul în care exercițiul unor elemente din conținutul anumitor libertăți este presupus de însuși conținutul libertății de asociere, fără însă a se limita sau suprapune cu acestea, se poate constata existența unui raport de intercondiționare, cum se întâmplă în cazul binomului libertatea de asociere - libertatea religioasă. Dincolo de posibilele conexiuni sau suprapuneri parțiale pe care le implică determinarea conținutului concret al diferitelor drepturi fundamentale, trebuie subliniat faptul că aspectele comune nu sunt de natură a anula caracterul individual, specific și distinct, al fiecărui drept privit individual.

Prin cunoașterea stadiului actual al legislației românești privind dreptul de asociere, prin detalierea conținutului libertății de asociere, prin raportarea la normele Uniunii Europene și la reglementările altor state referitoare la modalitățile de garantare a libertății de asociere, prin analiza titularilor acestui drept, a conținutului și limitelor sale și a raportului libertății de asociere cu alte drepturi și libertăți, acest capitol prezintă o importanță deosebită dată fiind diversitatea sub aspect numeric și al formelor juridice pe care le poate îmbrăca categoria persoanelor juridice.

Capitolul III. *Constituirea persoanelor juridice* analizează elementele constitutive ale oricărei persoane juridice – patrimoniul, scopul, organizarea de sine-stătătoare, ca regim minimal obligatoriu trasat de normele juridice în ceea ce privește înființarea persoanelor juridice. De asemenea, sunt abordate premisele constituirii persoanelor juridice, fundamentul și limitele libertății de asociere (generale și specifice), diversele modalități de înființare a persoanei juridice.

Cu privire la limitele libertății de asociere, importanța studierii tuturor

acestor aspecte este evidentă având în vedere numeroasele acte normative adoptate în domeniu în condițiile impuse de trecerea de la comunism la capitalism și, mai recent, de constrângerile crizei economice. Chiar dacă nu au avut întotdeauna rezultatul scontat, numeroasele modificări și completări aduse Legii nr. 31/1990 privind societățile comerciale, Ordonanței Guvernului nr. 26/2000 privind asociațiile și fundațiile, Codului muncii, Codului civil etc. au urmărit, cel puțin din punctul de vedere al legiuitorului, flexibilizarea raporturilor civile, comerciale și de muncă și adaptarea acestora la dinamica pieței muncii, asigurarea condițiilor pentru dezvoltarea mediului de afaceri, îmbunătățirea performanțelor profesionale, armonizarea prevederilor legislației românești cu Directivele europene. Fără îndoială însă că, în special în perioada de criză, toate aceste acte normative au oferit o nouă viziune asupra statutului persoanei juridice, unele dintre ele introducând condiții prea restrictive privind constituirea diverselor categorii de persoane juridice. Spre exemplu, dacă în Legea sindicatelor nr. 54/2003, în prezent abrogată, se prevedea că este nevoie de minim 15 salariați, nu neapărat din aceeași unitate, actuala reglementare-cadru (Legea dialogului social nr. 62/2011) cere un număr de cel puțin 15 angajați din cadrul aceleiași unități în vederea constituirii unui sindicat. Considerând că aceasta este o limitare excesivă a dreptului de asociere sindicală, **de lege ferenda** propunem revenirea la reglementarea anterioară, respectiv condiția de minim 15 salariați.

Referitor la sfera de aplicabilitate a libertății de asociere, relevantă este diferențierea, menționată și de noul Cod civil, care împarte persoanele juridice în două mari categorii: persoanele juridice de drept public și persoanele juridice de drept privat (art. 189 C. civ.).

În legătură cu *Procedura generală de constituire a persoanelor juridice*, care este detaliată în Secțiunea 2 a acestui capitol, după prezentarea elementelor constitutive ale persoanei juridice, am analizat modurile de înființare a persoanei juridice prevăzute de art. 194 NCC, formalitatea de înregistrare a

persoanei juridice, elementele de identificare a entităților colective în cadrul circuitului juridic general, efectele dobândirii personalității juridice.

Capitolul IV. Organizarea și funcționarea persoanelor juridice.
Capacitatea persoanei juridice cuprinde o parte introductivă în care este analizată noțiunea de capacitate juridică, întinderea și structura capacității civile a persoanei juridice (binomul capacitate de folosință – capacitate de exercițiu).

Capacitatea civilă, ca și în cazul persoanei fizice, cuprinde ca elemente distincte capacitatea de folosință și capacitatea de exercițiu, fiecare dintre acestea fiind analizate într-o secțiune distinctă.

În secțiunea dedicată capacității de folosință am tratat aspecte precum: noțiune și caractere juridice, începutul capacității de folosință a persoanei juridice, conținutul capacității de folosință a persoanei juridice, sancțiunea nerespectării regulilor privind capacitatea de folosință a entităților colective, încetarea capacității de folosință a persoanei juridice.

Spre deosebire de persoanele fizice, în privința cărora conținutul capacității de folosință nu se diferențiază în funcție de diverse categorii de indivizi întrucât acest fapt ar constitui o discriminare, conținutul capacității de folosință a persoanei juridice prezintă variațiuni în funcție de categoria din care aceasta face parte (spre exemplu, conținutul capacității de folosință al unei persoane juridice care este în același timp și un organ al statului va fi diferit de cel al unei societăți comerciale, de cel al unui sindicat ori de cel al unei fundații). De subliniat că acest conținut al capacității de folosință diferă chiar și în cazul a două persoane juridice care fac parte din cadrul aceleiași categorii de persoane juridice, fiind determinat de scopul pentru care fiecare dintre ele a fost înființată [art. 206 alin. (2) NCC]. Principiul specialității capacității de folosință este aplicabil numai persoanelor juridice și se referă numai la dobândirea de drepturi subiective civile și asumarea de obligații civile prin încheierea de acte juridice în funcție de scopul generic al persoanei juridice, stabilit de lege pe

categorii de persoane juridice, dar și de scopul concret al fiecărei persoane juridice, stabilit pe baza libertății de voință a persoanelor care au avut inițiativa înființării persoanei juridice prin actul de constituire ori statut.

În secțiunea dedicată capacității de exercițiu am abordat aspecte precum: noțiune, începutul capacității de exercițiu a persoanei juridice, conținutul capacității de exercițiu a subiectelor colective de drept, funcționarea persoanei juridice, sancțiunea nerespectării regulilor privind capacitatea de exercițiu a entităților colective, încetarea capacității de exercițiu a persoanei juridice.

Spre deosebire de momentul de debut al capacității de folosință deplină a persoanei juridice, care este consacrat de art. 205 NCC, începutul capacității de exercițiu rămâne controversat, nefiind consacrat legal. Având în vedere formularea ambiguă a art. 209-210 NCC, **de lege ferenda** considerăm necesară precizarea expresă, în noul Cod civil, a faptului că persoana juridică, odată înființată, beneficiază de capacitatea de exercițiu deplină din momentul înființării, chiar în lipsa desemnării organelor de administrare.

O altă idee pe care trebuie să o subliniem este aceea că, dacă în cazul nerespectării regulilor privind capacitatea de folosință a persoanei juridice, sancțiunea este nulitatea absolută, în ceea ce privește încălcarea regulilor privind capacitatea de exercițiu a persoanei juridice se manifestă o diversitate de opinii privind sancțiunea ce se impune a fi aplicată: nulitate absolută, nulitate relativă, inopozabilitate. Având în vedere lipsa unui text legal de principiu care să prevadă consecința legală a unei asemenea încălcări, **de lege ferenda** considerăm necesară includerea în Codul civil a unei prevederi exprese prin care să se dispună sancționarea cu nulitatea relativă a actelor juridice încheiate cu nerespectarea regulilor privind capacitatea de exercițiu a persoanei juridice deoarece, pe de o parte, s-a nesocotit o prevedere ce reglementează o condiție de fond a actului juridic (capacitatea), iar, pe de altă parte, este vorba de interesele persoanei juridice, motiv pentru care trebuie să i se dea acesteia posibilitatea confirmării ei.

Capitolul V. Reorganizarea persoanei juridice este dedicat reglementării modurilor de reorganizare a persoanei juridice, precum și principiilor generale ale acestei operațiuni juridice în care sunt implicate una sau mai multe persoane juridice și care are ca efecte înființarea, modificarea ori încetarea acestora. De subliniat că, în funcție de un act normativ sau altul, noțiunea de ”reorganizare” poate avea sensuri diferite: reorganizarea internă a persoanei juridice, care reprezintă o restructurare aplicabilă unui singur subiect de drept civil (Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 30/1997 privind reorganizarea regiilor autonome, Legea nr. 15/1990 privind reorganizarea unităților economice de stat ca regii autonome și ca societăți comerciale); procedura ce se aplică debitorului, persoană juridică, în vederea achitării datoriilor acestuia, conform programului de plată a creanțelor (Legea insolvenței nr. 85/2006); operațiunea care privește una sau mai multe entități colective care există sau care iau naștere prin această operațiune care are ca efecte înființarea, modificarea ori încetarea acestora (art. 232 NCC). Având în vedere această ultimă accepțiune, prezintă importanță organul competent să decidă reorganizarea.

În afară de fuziune, divizare și transformare, ca modalitate importantă de reorganizare ce intervine doar în cazurile prevăzute de lege, sunt analizate și o serie de situații speciale de transformare, atunci când o persoană juridică își încetează existența concomitent cu înființarea, în locul ei, a altei persoane juridice, respectiv: transformarea persoanei juridice în condițiile Legii nr. 15/1990 și transformarea cluburilor sportive.

În ceea ce privește efectele reorganizării sunt înfățișate o serie de aspecte deosebit de importante precum: efectul extinctiv, efectul creator, felul transmiterii, întinderea răspunderii persoanei juridice dobânditoare, transmiterea contractelor, data transmiterii drepturilor și obligațiilor. O problemă importantă constă în situația contractelor încheiate în considerarea persoanei juridice

supuse reorganizării. De asemenea, din punctul de vedere al circuitului activelor și pasivelor patrimoniale, o relevanță deosebită o are momentul în care transferul acestora își produce efecte față de părți și față de terți, moment care diferă în funcție de tipul persoanei juridice (art. 242 C. civ.). Art. 243 C.civ. reglementează dreptul creditorului sau al oricărei persoane interesate de a ataca prin opoziție actele prin care s-a hotărât reorganizarea.

Capitolul VI. Răspunderea persoanei juridice tratează toate formele răspunderii persoanei juridice – civilă, contravențională și penală. Pe lângă o serie de considerații introductive privind instituția răspunderii, prima secțiune cuprinde și o privire istorică asupra evoluției concepțiilor filosofico-juridice privind răspunderea persoanei juridice. Indiferent de natura juridică – fictivă sau reală – atribuită persoanei juridice de susținătorii diferitelor teorii, prezintă relevanță recunoașterea diverselor structuri colective ca entități de sine-stătătoare, independente și față de membrii lor văzuți ca persoane fizice, precum și posibilitatea acestora de a săvârși fapte ilicite, cu un grad mai ridicat sau mai scăzut de pericol social. O idee controversată și diferit reflectată în diferitele concepții filosofico-juridice conturate de-a lungul timpului este cea a răspunderii penale a persoanei juridice.

Clasificarea tradițională a răspunderii civile cuprinde răspunderea contractuală și răspunderea delictuală. La rândul său, Codul civil reglementează distinct cele două forme de răspunderi: în art. 1349 răspunderea pentru prejudiciile cauzate prin delictе și cvasi-delictе (răspunderea delictuală) și în art. 1357-1371 răspunderea pentru neexecutarea obligațiilor contractuale în natura lor specifică, prin obligarea debitorului la plata de daune-interese (răspunderea contractuală). În abordarea problemei răspunderii civile delictuale, am pornit de la prevederile art. 219-224 NCC, care reglementează răspunderea persoanelor juridice de drept privat și a persoanelor juridice de drept public, pentru faptele licite și ilicite ale organelor de conducere în funcțiile încredințate. În ceea ce

privește răspunderea persoanelor juridice de drept public, punctul de plecare al analizei a fost reprezentat de art. 221-222 NCC, accentul fiind pus pe răspunderea civilă a statului și a unităților administrativ- teritoriale (art. 223 NCC).

Din punctul de vedere al răspunderii contravenționale am considerat că prezintă interes deosebit, sub aspectul temei abordate, o serie de contravenții care pot fi săvârșite de persoanele juridice (spre exemplu, în domeniul sănătății și securității în muncă), precum și sancțiunile contravenționale (principale și complementare) aplicabile persoanelor juridice. Analiza răspunderii contravenționale a persoanei juridice a constituit prilej pentru formularea unei propuneri **de lege ferenda** în sensul completării legislației speciale cu prevederea unor situații care să reglementeze recidiva contravențională, instituind sancțiuni severe, în funcție de gravitatea faptei contravenționale repetate. De asemenea, **de lege ferenda** considerăm că, la individualizarea pedepsei, trebuie să se țină cont dacă fapta a fost săvârșită de o persoană fizică sau de o persoană juridică în scopul instituirii unor pedepse mai aspre pentru cea din urmă.

Ultima secțiune a Capitolului VI înfățișează specificul răspunderii penale a persoanelor juridice, persoanele juridice care pot răspunde penal și persoanele juridice exceptate de la răspunderea penală, infracțiunile care pot fi săvârșite de către o entitate colectivă, pedepsele penale aplicabile persoanelor juridice.

Capitolul VII este intitulat ***Încetarea persoanei juridice***. Prima secțiune identifică modurile de încetare a persoanei juridice și fixează cadrul legal al încetării existenței acesteia pornind de la dispozițiile cuprinse în Codul civil, dar și în alte acte normative cum ar fi: Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale, O.G. nr. 26/2000 privind asociațiile și fundațiile, Legea dialogului social nr. 62/2011 (care a abrogat Legea sindicatelor nr. 54/2003 și Legea patronatelor nr. 356/2001), Legea partidelor politice nr. 14/2003 etc.

A doua secțiune este dedicată dizolvării, ca mod de încetare a existenței persoanei juridice consacrat atât de dreptul comun, cât și de legile speciale: dizolvarea asociațiilor și fundațiilor, dizolvarea cooperăției de consum și a cooperăției de credit, dizolvarea societăților agricole, dizolvarea societăților comerciale, dizolvarea sindicatelor, dizolvarea persoanelor juridice de drept public. În funcție de categoria de persoane juridice sunt descrise și cazurile în care intervine dizolvarea de drept, situațiile și condițiile în care dizolvarea poate fi pronunțată prin hotărâre judecătorească, cazurile în care dizolvarea poate fi dispusă prin hotărâre a membrilor sau a delegaților acestora, eventuale interdicții privind dizolvarea, aspecte speciale privind efectele acesteia, fiind cunoscut faptul că acestea diferă de la caz la caz, fiind reglementate de norme legale speciale.

Spre exemplu, analizând prevederile legii-cadru de reglementare a organizațiilor sindicale (Legea nr. 62/2011), am constatat că nici aceasta, ca și Noul Cod civil de altfel, nu enumeră, între cazurile de dizolvare, situația reducerii numărului membrilor sub minimul legal. Având în vedere că un sindicat nu se poate constitui, în condițiile legii, decât cu un număr de cel puțin 15 angajați din aceeași unitate, un salariat putând face parte, în același timp, numai dintr-o singură organizație sindicală la același angajator, **de lege ferenda** considerăm că ar trebui menționat expres în Legea nr. 62/2011 faptul că reducerea numărului membrilor de sindicat sub nivelul minim atrage dizolvarea sindicatului dacă situația nu este remediată într-o perioadă de maxim 9 luni. De asemenea, **de lege ferenda** suntem de părere că legiuitorul ar trebui să prevadă expres că reducerea numărului de membri ai unui sindicat nu poate constitui cauză de dizolvare dacă, până la rămânerea irevocabilă a hotărârii judecătorești de dizolvare, acest număr este remediat până la nivelul minim prevăzut de lege.

A treia secțiune a Capitolului VII tratează lichidarea persoanei juridice constând în operațiunile de încasare a drepturilor și executare a obligațiilor pe

care persoana juridică dizolvată le are în raport cu celelalte subiecte de drept. O importanță deosebită prezintă efectele încetării persoanei juridice asupra raporturilor juridice civile (destinația bunurilor rămase după lichidare, capacitatea civilă a persoanei juridice pe durata lichidării, data încetării personalității juridice), dar nu trebuie neglijate nici efectele pe care acest eveniment juridic le poate avea în plan economic și social ca urmare a desființării persoanelor juridice având calitatea de comercianți sau angajatori.

Ultima secțiune a acestui capitol este dedicată nulității persoanei juridice. Pe lângă clasificarea cauzelor de nulitate în cauze de nulitate absolută și cauze de nulitate relativă, prezintă importanță regimul juridic al nulității persoanei juridice, având în vedere particularitățile pe care le prezintă acesta în raport cu regimul juridic al nulității actelor juridice. În ceea ce privește efectele nulității – încetarea persoanei juridice și intrarea acesteia în lichidare (art. 198 NCC), de subliniat că nulitatea absolută sau nulitatea relativă a persoanei juridice nu produce nici o consecință cu privire la actele juridice încheiate anterior în numele și pe seama persoanei juridice de către organele ei de conducere, direct sau prin intermediul reprezentării (art. 199 alin. 1 NCC).

Capitolul VIII – Concluzii și propuneri de lege ferenda – cuprinde concluziile personale și propunerile **de lege ferenda** înaintate de autorul lucrării. Pornind de la legislația în domeniul persoanei juridice, atât cea de drept comun, cât și cea specială, prezentul proiect de cercetare doctorală a constituit un prilej pentru formularea unor propuneri **de lege ferenda** prin care se dorește perfecționarea regimului juridic aplicabil diferitelor tipuri de persoane juridice.

Lista bibliografică este destinată să încheie lucrarea. Având în vedere că problematica abordată are un profund caracter pluridisciplinar, autorul s-a folosit de un bogat material bibliografic din diverse domenii (istoria statului și dreptului, filosofia dreptului, drept civil, comercial, constituțional, administrativ, dreptul muncii, drepturile omului). În afară de cărți, tratate,

monografii, studii și articole publicate în reviste de specialitate și în volume colective, în limba română și în limbi străine, au fost consultate documente oficiale, acte normative actualizate, hotărâri ale instanțelor judecătorești, jurisprudența C.E.D.O., site-uri web.